

INVESTIGACIÓN EN EDUCACIÓN: PERFIL E ACTITUDES DOS ALUMNOS/AS DE MESTRADO

Iria Martínez García
Beatriz Mira Miñones
Isabel López Ben

Centro de Formación de Cruz Vermella na Coruña

RESUMO

A investigación é a ferramenta coa que se dota á sociedade para acadar o seu futuro. No campo da educación a investigación segue a ser unha práctica non extendida, realizada polos teóricos, pero contemplada como unha dificultade para gran parte dos docentes que poñen en práctica os labores propios da acción educativa nas aulas.

Este estudio desenvólvese coa vocación de recoller a experiencia relativa á investigación dos estudantes do Mestrado de Educación Secundaria, Bacharelato, Formación Profesional e ensinanza de idiomas durante o seu período como alumnos/as. Mediante unha enquisa preténdese obter un perfil da formación recibida polo alumno tipo e da súa influencia cara a unha posible actividade investigadora e as perspectivas de participar na mesma como futuros docentes.

Palabras clave: Formación del profesorado, investigación, Mestrado de educación secundaria, docentes investigadores.

ABSTRACT

Research is the tool that helps society to achieve its future. Educational research continues to be an unextended practice, held by theorists, but regarded as a difficulty for most teachers who put into practice their tasks involved in education in classrooms.

This study develops with the vocation to gather experience on research of the students' of Masters of Secondary Education, Professional Education and language education during his time as students. Through a survey, we intended to obtain a profile of the training received by a standard student and its influence for a possible investigative activity and the prospects of participating in it as future teachers.

Keywords: Teacher training, research, masters of Secondary Education, research professors.

1. INTRODUCCIÓN

A formación investigadora é un prerequisite para un correcto desenvolvemento da práctica docente, conformándose como elemento de comunicación e interacción.

O interese en fomentar a investigación educativa radica en posibilitar transformacións cualitativas profundas na dinámica da educación e as estruturas que a sustentan, para aumentar a calidade da educación.

Diferentes estudos evidencian unha falta de formación notable no campo investigador nos novos docentes. Tal e como anota Carro (2000) un 82% dos/as alumnos/as que terminaban o curso de capacitación pedagóxica non tiñan uns coñecementos investigadores.

Con este traballo pretendemos sacar á luz unha realidade que se observa nas aulas e facer conscientes aos futuros docentes da necesidade de mellorar a formación na área de investigación.

Para elo realizouse un estudo descritivo entre os futuros docentes, alumnos/as do Mestrado de Educación Secundaria, Bacharelato, Formación Profesional e ensinanza de idiomas impartido no curso 2009-2010 na Universidade da Coruña (UDC).

2. MATERIAL E MÉTODOS

A investigación dentro da formación do profesorado ten que ser un obxectivo xa que é na facultade onde se logra a creación de actitudes cara a investigación así como aptitudes para iniciarse na mesma e incorporarala na práctica futura.

Como indica Pérez Juste (1988) *“existe un notable acordo sobre os fins da universidade, centrados na formación humana, cultural, científica e profesional, á transmisión do saber mediante a ensinanza, e ao seu avance por medio da investigación”* aínda que continúa salientando que *“non é menos certo en que non todos móstranse de acordo en que o profesor universitario exerza ambas funcións, isto é, a de ensinanza e a da investigación.”*

Como resposta aos cambios no sistema educativo e á necesidade de unificar plans de estudo, nos últimos anos comezouse a impartir o Mestrado de Educación Secundaria, Bacharelato, Formación Profesional e ensinanza de idiomas. Este programa formativo ven a substituír ao Curso de Adaptación Pedagóxica (CAP), tentando resolver ao tempo as limitacións que comportaba.

Considerando que os alumnos/as do Mestrado son os futuros docentes que desenvolverán accións educativas, propuxémonos elaborar un pequeno perfil da súa formación previa en cuestións investigadoras e das súas actitudes cara a investigación educativa

O deseño elixido foi o descritivo observacional, combinándose no desenvolvemento do traballo a investigación cuantitativa e a cualitativa, coa finalidade de obter máis matices da cuestión analizada.

Para a recollida dos datos elaborouse unha enquisa *ad hoc* de 14 ítems que foi administrada no primeiro trimestre de 2010 ao colectivo de alumnos/as do Mestrado Universitario en Profesorado de Educación Secundaria Obrigatoria e Bacharelato, Formación Profesional e Ensinanza de Idiomas da Universidade da Coruña (UDC).

Os alumnos/as do Mestrado foron convidados a participar na cumprimentación da enquisa, non existindo aleatorización na selección (sesgo de voluntario). Os formularios foron cubertos de forma anónima e tras recibir unha explicación da fin que se proporcionaría aos resultados obtidos dos mesmos.

A enquisa incluía tres apartados:

- Datos sociodemográficos: idade, sexo, titulación de acceso ao Mestrado.
- Perfil investigador: materias sobre investigación cursadas en educación superior, asistencia a cursos sobre investigación, participación en actividades investigadoras... (preguntas pechadas)
- Actitudes/percepción subxectiva da investigación educativa (escalas de Likert e preguntas abertas).

The image shows two pages of a questionnaire. The left page is titled 'ENQUIA' and 'TITULACIÓN ACCESO AO MESTRADO DE PROFESORADO DE DE'. It contains six numbered questions with Likert scales (N, NEN, BASTO) and six open-ended questions (7-10). The right page contains three numbered questions with Likert scales (11-13) and one open-ended question (14). Both pages have a footer with the Cruz Vermelha logo and the text 'Cada vez máis preto das persoas'.

Figura 1. Modelo de enquisa.

Posteriormente os datos obtidos foron analizados estatisticamente co programa informático SPSS 17.0.

Complementouse a análise e a enquisa cunha revisión bibliográfica de artigos e textos sobre investigación e innovación educativa.

3. RESULTADOS

Levou-se a cabo un estudo do perfil dos alumnos/as matriculados no Mestrado de Formación do Profesorado na Universidade da Coruña no ano académico 2009-2010, recolléndose 66 enquisas dun total de 168 alumnos/as.

Atendendo aos factores demográficos, a nosa mostra estaba composta nun 71,2% por mulleres, sendo a mediana de idade dos enquisados de 25 anos.

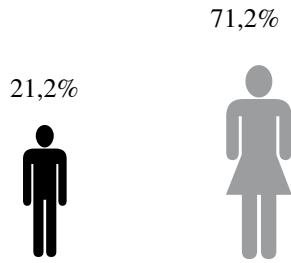

Figura 2. Gráfica de distribución por sexos.

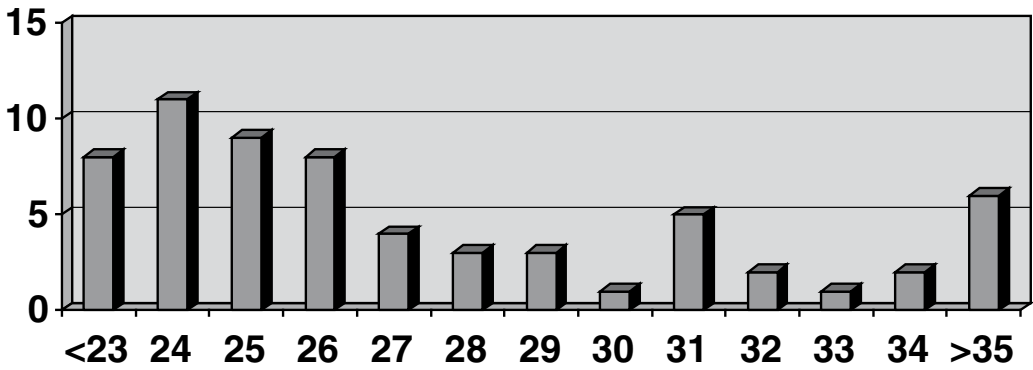

Figura 3. Gráfica de distribución por idade.

Cuestionados os enquisados/as sobre se durante a Educación Secundaria tiveran como alumnos/as algún tipo de experiencia investigadora na aula, o 81,8% deles resposta de xeito negativo, e só un 6,1% refire ter participado en actividades innovadoras.

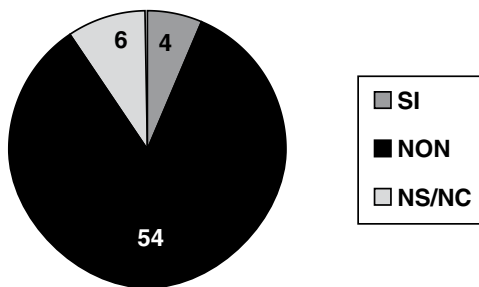

Figura 4. Gráfica de relación Educación Secundaria-investigación.

Actualmente son numerosas as institucións educativas que potencian e incentivan a investigación científica entre os estudantes de Educación Secundaria, Bacharelato e Formación Profesional. Sen embargo, os exemplos prácticos de investigación nesta etapa seguen a ser tímidos.

Se cadra, pode ser herdanza das limitacións da formación do profesorado como veremos, ou como propón Sánchez Valle (1996) da propia concepción do profesorado de secundaria: *“Moitos profesores de niveis educativos diferentes á educación preescolar e primaria non se autoperciben como profesionais da educación. (...) Moitas enquisas e estudos de opinión salientan que, salvadas honrosas excepcións, o licenciado en, por exemplo química, que da clases nun instituto de ensinanza secundaria se autopercibe como químico que por razóns do tipo que sexan achegouse á ensinanza ou á educación. Dificilmente poderíamos pedir a un educador e profesor que non se autoperciba como profesor ou educador que faga do exercicio da súa profesión un motivo para a investigación educativa.”*

Centrándonos nos anos de educación universitaria, un 37,9% dos enquisados tivo durante os seus estudos superiores algunha asignatura relacionada coa investigación.

Cando estas persoas son convidadas a puntuar do un ao dez a utilidade destas materias de cara á aplicación práctica dos seus contidos, a nota media recibida é dun 5,88.

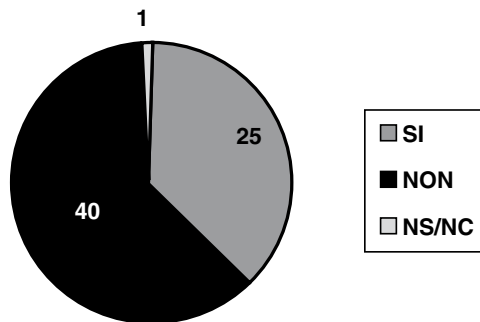

Figura 5. Gráfica de distribución sobre asignatura de investigación na Universidade.

Estes datos concordan cos doutros estudos, coma o informe do INCE (1997) no que se salienta que un 82% dos docentes enquisados sinalaron que nunca recibirán formación en metodoloxía da investigación.

Carro (2000) resalta a escasa representación das materias sobre investigación, aportando o dato de que representan un 2,8% da oferta de créditos dos centros de formación do profesorado. Na actualidade, a implantación dos plans de estudo do acordo de Bolonia semella un pequeno avance neste aspecto.

O Mestrado de Educación Secundaria xurde como resposta ao mercado europeo e como unha demanda da comunidade educativa. No mestrado contemplase a formación investigadora do alumnado tendo os alumnos/as que cursar un módulo de investigación que ten como obxectivos:

- Familiarizarse ca investigación no ámbito educativo.
- Coñecer, comprender e valorar as características da metodoloxía científica.
- Comprender os procedementos para a realización de investigacións en educación.

Outro ítem valoraba se durante os seus anos de estudo universitario, os docentes fomentaran a investigación nas clases, implicando aos alumnos/as nesta actividade. O 24,2% das respostas positivas levan á escasa presenza das accións investigadoras no día a día das titulacións universitarias.

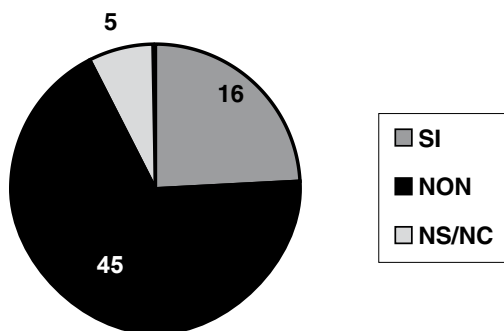

Figura 6. Gráfica de distribución en relación a fomento da actividade investigadora na Universidade.

Abordamos neste punto, non xa as materias específicas sobre a investigación, senón a extensión das actividades innovadoras ao día a día de tódalas materias e aulas.

Compartimos con Rojas (2009) que *“a labor docente e as condicións concretas en que acontece teñen un alto grao de incidencia no xeito en que os mozos e mozas asumen, definen e participan na investigación nas universidades, na creación de certo nivel de actitude”*, de aí a necesidade de desenvolver unha metodoloxía innovadora que chegue a tódolos espazos da acción educativa, e non só as materias específicas de investigación.

A actual Lei Orgánica de Educación (2006) establece entre os seus principios o fomento e promoción da investigación, a experimentación e a innovación educativa.

Unha das condicións que apunta Cosgrove (1981), citada por Walker (1989), para o desenvolvemento da práctica investigadora é a *“disposición a facer participar aos alumnos no proceso de investigación na acción a base de negociar con eles cuestións de procedementos (...), compartindo información. Os alumnos participan na comunidade crítica.”*

Na actualidade, consideramos fundamental a vinculación entre a formación continuada e as actividades de investigación e innovación educativa. Atendendo á nosa mostra, podemos ver que aínda que un 89,4% ten asistido a xornadas ou congresos relacionados coa súa titulación, só un 7,6% se ten formado en investigación durante ou ao remate da carreira.

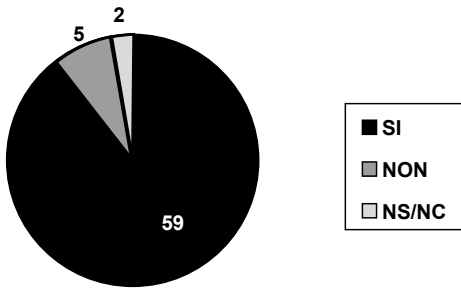

Figura 7. Gráfica de distribución por asistencia a Jornadas/Congresos.

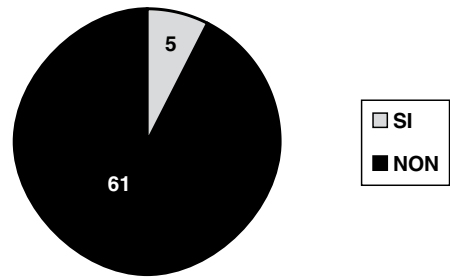

Figura 8. Gráfica de distribución por realización de formación continuada en investigación.

Compartimos con Martínez (1999) que *“ser conscientes da necesidade de formación permanente, de lectura activa dos traballos que se están a realizar, do razoamento sobre a propia tarefa e compartir cos compañeiros experiencias; todos eles son aspectos que contribuirán á formación dos futuros docentes interesados na investigación”*.

A enquisa incluía tamén unha parte valorativa de actitudes e opinións por medio dunha escala Likert onde se ofrecían enunciados que os/as enquisados tiñan que puntuar entre 0 (totalmente en desacordo) e 10 (totalmente de acordo), da que salientamos os seguintes resultados:

- No enunciado *“A investigación é labor fundamental de todo docente”* hai unha asociación estatisticamente significativa entre a resposta e o sexo. A puntuación media en mulleres é de 7,74 (DE 1,88) e en homes de 6,07 (DE 2,84) con $p=0,012$.
- O enunciado *“A carga de traballo día a día na aula impide investigar”* recibe unha puntuación media total de 5,62 sen diferenzas estatisticamente significativas. Aínda que os nosos enquisados non comezaron a impartir clases, xa teñen asumida unha “carga de traballo imaxinaria” que de saída dificulta a súa percepción das labores investigadoras.
- No enunciado *“Non é necesario investigar para ser un bo docente”* existe unha correlación positiva coa idade ($r=0,251$, $r^2=0,063$, $p=0,047$): a máis anos, maior puntuación, máis acordo. Neste enunciado existe tamén unha asociación significativa entre a resposta e o sexo. A puntuación media en mulleres é de 2,77 (DE 2,65) e en homes de 5,07 (DE 3,32) con $p=0,009$.
- O cuarto enunciado a puntuar era *“Tódolos aspectos da práctica docente poden investigarse”* no que se obtivo unha alta puntuación media (7,66) sen diferenzas estatisticamente significativas. Semella que os enquisados si ven a posibilidade de abarcar o proceso educativo na súa totalidade dende a investigación.

Na enquisa pasada aos alumnos/as do mestrado incluíase un ítem aberto no que pediamos que identificaran os problemas que consideraban afectaban á investigación. As porcentaxes das respostas recóllense na seguinte táboa:

Carga de traballo	7%
Alumnado reacio.	5%
Falta de tempo.	46%
Falta de recursos (materiais-económicos).	49%
Falta de motivación.	32%
Mala planificación.	5%
Falta de capacidade- formación.	24%
Falta de conciencia investigadora.	7%
Falta de apoio institucional.	12%
Grupos de investigación.	5%
Acceso á información.	3%

Táboa 1. Problemas achegados polos enquisados.

As dificultades achegadas polos enquisados coinciden cas recollidas por Rojas (2009), que resaltaba entre os problemas que expresaban os mozos/as sobre a investigación:

- “Falta de infraestrutura, desvío de recursos, ausencia de incentivos académicos e económicos,
- Baixa capacidade institucional para incentivar e facer visible a investigación nas propias universidades.
- Desconfianza nas institucións e descoñecemento dos sistemas universitarios de investigación”.

4. DISCUSIÓN E CONCLUSIÓN

O punto de partida deste estudo era favorecer a reflexión sobre a participación activa dos docentes no seu decorrer profesional e non tanto o de avaliar de xeito exhaustivo os coñecementos e dificultades dos docentes cara a investigación.

Con respecto á parte metodolóxica, destacar a limitación da mostra tanto no ámbito xeográfico como académico e profesional; aínda que os alumnos/as proceden de diferentes ramas de coñecemento non posúen experiencia en docencia senón que se están a preparar para exercer esta tarefa.

A enquisa desenvolveuse no ámbito da percepción individual do público obxecto desta e, como tal, os datos que ofrece son un compendio do subxectivo. A pesar diso, podemos realizar unha análise máis que acertada, non dos coñecementos sobre investigación dos enquisados, se non das barreiras mentais que se autoimpoñen á hora de proporse un futuro investigador.

A percepción dos problemas da actividade investigadora por parte dos alumnos do Mestrado é estereotipada. Os argumentos esgrimidos coinciden plenamente cos que se recollen noutros traballos similares. Isto reforza a conclusión e debería facilitar a toma de medidas efectivas.

Existen trabas reais para a investigación, pero estas non poden supoñer un argumento no que escudarse. Segundo os enquisados, o futuro da investigación precisa de cambios nas institucións e na administración, entre outros. Tamén e preciso un cambio actitudinal de quen se propón investigar; dispoñen de formación e recursos limitados para afrontar esta actividade, pero que estes condicionantes non deben impedir o seu desenvolvemento, se estes se encontran o suficientemente motivados e se a súa actitude de cara a investigación é a dun investigador.

5. BIBLIOGRAFÍA

- CARRO, L. (2000).** *La formación del profesorado en investigación educativa: una visión crítica.* Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado, 39, 15-32. Dispoñible en: <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=118087> [Consultado: outubro 2010].
- Instituto Nacional de Calidad y Evaluación (1997).** *Elementos para un diagnóstico del Sistema Educativo Español. Informe Global.* Madrid: INCE. Dispoñible en: <http://www.ince.mec.es/elem/elem.htm> [Consultado: outubro 2010].
- MARTÍNEZ, F. (1999).** ¿Es posible una formación sistemática para la investigación educativa? Algunas reflexiones. *Revista Electrónica de Investigación educativa*, 1, 1.
- Ministerio de Educación y Ciencia (1989).** *Plan de investigación Educativa y de Formación del Profesorado.* Madrid: MEC.
- PÉREZ JUSTE, R. (1988).** La investigación en las escuelas universitarias de magisterio. *Revista interuniversitaria de formación del profesorado*, 2, 37-54. (Ejemplar dedicado a: III Seminario Estatal de Escuelas Universitarias de Magisterio / coord. por José Emilio Palomero Pescador). Dispoñible en: <http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=117540> [Consultado: outubro 2010].
- ROJAS BETANCUR, H. M. (2009):** Formar investigadores e investigadoras en la universidad: optimismo e indiferencia juvenil en temas científicos. *Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales, Niñez y Juventud.* CINDE, 7, 2, 1595–1618. Dispoñible en: http://www.umanizales.edu.co/revistacinde/Vol%207/V2E/segunda_sesion17%20Formar%20investigadores%20e%20investigadoras%20en%20la%20universidad.pdf [Consultado: outubro 2010].
- SÁNCHEZ VALLE, I. (1996).** Metodología de la Investigación Educativa y desarrollo de la profesión docente. *Revista Complutense de Educación*, 7 (2). Dispoñible en: <http://revistas.ucm.es/edu/11302496/articulos/RCED9696220107A.PDF> [Consultado: outubro 2010].
- WALKER, R. (1989).** *Métodos de investigación para el profesorado.* Madrid: Morata.